

Opportunities and Threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq due to the Presence of Israel

Hadi Ghanbari ¹ Alireza Rezaei ^{2*} Ghasem Torabi ³

1. PhD Student, Department of Political Science and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: hadighanbari1365@yahoo.com
2. *Corresponding Author*, Associate Professor of International Relations, Department of Political Sciences and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: ir.alirezarezaei@gmail.com
3. Associate Professor of International Relations, Department of Political Sciences and International Relations, Hamedan Branch, Islamic Azad University, Hamedan, Iran. E-mail: ghasemtorabi@yahoo.com

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Islamic Republic of Iran,
Kurdistan Region of Iraq,
National Interests,
Foreign Policy

Article history:

Received July 11, 2023
Received in revised form
January 21, 2024
Accepted March 14, 2024
Published Online
March 17, 2024

ABSTRACT

Kurdistan region of Iraq has been one of the most disputed regions in the western neighborhood of Iran, which is also adjacent to Iranian Kurdistan from the east. Therefore, the purpose of this article is to understand the situation of the Kurdistan region of Iraq in terms of opportunities and threats it has for Iran. It is clear that understanding the above issue is important and necessary to strengthen and understand the type of confrontation of the Islamic Republic with the Kurdistan Region in order to obtain more and better national interests. Therefore, the main question of this article has been raised as follows: What are the opportunities and threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq? The findings indicate that at 4 cultural, economic, geopolitical and security levels, relations between the Islamic Republic of Iran and the Kurdistan Region of Iraq have created opportunities and challenges that, according to the foreign policy apparatus of both sides, these opportunities They can become a threat or vice versa. However, it seems that in the form of threats, most of them are summarized in the relationship between the Kurdistan Region and Israel. the active diplomacy of the Islamic Republic can turn these threats into opportunities with proper management. The research method in this article is descriptive-analytical.

Cite this Article: Ghanbari, H., Rezaei, A., & Torabi, G. (2024). Opportunities and Threats of the Islamic Republic of Iran in the Kurdistan Region of Iraq due to the Presence of Israel. *World Politics*, 12(4), 39-59.

doi: 10.22124/wp.2024.26253.3293

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2024.26253.3293

1. Introduction

The Kurdistan region of the Republic of Iraq (KRI), which borders Iranian Kurdistan to the east, has long been a disputed area on the Islamic Republic of Iran (IRI)'s western borders. This issue fuels tensions between KRI and IRI every few years. This study aims to identify and discuss the opportunities and threats that KRI offers and poses to IRI. Therefore, the study findings help us understand how IRI treats KRI to ensure more and better IRI's national interests. The main research question is as follows: What are the opportunities and threats that IRI finds and faces in KRI?

2. Theoretical Framework

Countries traditionally take two different approaches to foreign policy in international relations: realism and idealism. A "realist" foreign policy prioritizes national security and national interests over ideology and morality. Realists view foreign policy from the perspective of interests rather than values. This implies that they focus more on a country's foreign policy and less on its domestic policy. In practice, realists prioritize their primary interests, such as security and prosperity, in their relations with foreign countries, and place less emphasis on what these governments do within their borders. By contrast, an idealist approach to foreign policy holds that the foreign policy of a country should primarily reflect its moral and philosophical values. If a government endeavors to combat poverty, protect human rights, and promote religious liberty domestically, because it believes that these are just or moral stands, it must also attempt to accomplish these goals overseas. Idealists believe that this will eventually lead to a more peaceful world. They believe that they should actively engage in international affairs to share the values they cherish throughout the world and shape other nations so that they also reflect these values.

3. Methodology

This study employed a descriptive-analytical method to achieve its objectives.

4. Findings and Discussion

The study findings indicate that there are opportunities and challenges related to the relations between IRI and KRI on cultural, economic, geopolitical, and security levels. The foreign policy attitudes of both parties can convert these opportunities into threats or these threats into opportunities. In any case, it seems that most of the threats have their roots in the relations between KRI and Israel and in the attempt by KRI to achieve independence. In both cases, proper management of IRI's active diplomacy can transform these threats into opportunities.

5. Conclusion

In addition to its common borders with Iran and its location inside Iraq, KRI is one of the areas that have historical and cultural ties to IRI. After the fall of the Baathist regime in Iraq, IRI recognized the high economic and trade potential KRI and started economic relations with it. These relations are still continuing. Geopolitics has been one of the main opportunities for IRI to establish relations with KRI. However, as

mentioned above, it can also be considered a threat due to KRI's appeasement of IRI's opposition groups and its interactions with Israel. Israel is constantly creating security and political threats throughout the region to weaken IRI's power and expand its own power all the more with the idea of a Greater Israel and the slogan of "From the Nile to the Euphrates." Therefore, KRI's interactions and relations with this regime are considered a threat to IRI. Another threat is the efforts made by KRI to gain independence from Iraq. Given KRI's possible objectives of establishing an independent Kurdish state, not only will Israel not cause KRI to form an independent state, but it may serve as the main obstacle to the realization of KRI's independence from Iraq. The reason for this is that if Israel supports KRI's independence from Iraq, it will heighten the sensitivity of Iraq's internal factions and will probably cause them to take action against the establishment of an independent Kurdistan state on the former Iraqi territory and also against the other countries in the region. Under no conditions can it be economically viable for KRI to ally itself with a regional power other than Iran. Therefore, clarification is required to identify the opportunities and threats. This will allow IRI, by taking into consideration the strategic infrastructure in northern Iraq, to prepare the ground for improving and upgrading its relations with KRI in order to achieve its national interests and improve its national security

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۳۳
شاپا الکترونیکی: ۲۵۳۸-۴۸۹۹

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق با توجه به حضور اسرائیل

هادی قنبری^۱، علیرضا رضائی^{۲*}، قاسم ترابی^۳

۱. دانشجوی دکتری روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: omid.asiab4385@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، دانشیار روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: ir.alirezarezaei@gmail.com
۳. دانشیار روابط بین الملل، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران. رایانامه: omid.asiab4385@gmail.com

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	اقلیم کردستان عراق، به عنوان یکی از مناطق پر مناقشه از در همسایگی غربی ایران بوده است که از طرف شرق با کردستان ایران نیز همجوار است. همین مسئله هرچندسال یک بار باعث تنش‌هایی بین جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان شده است. لذا هدف این مقاله فهم و شناخت موقعیت اقلیم کردستان عراق از جهات فرصت‌ها و تهدیدهایی است که برای جمهوری اسلامی ایران دارد. روشن است که فهم مسئله فوق، برای تقویت و درک نوع مواجهه جمهوری اسلامی با اقلیم کردستان برای کسب منافع ملی بیشتر و بهتر، اهمیت و ضرورت دارد. لذا سؤال اصلی این مقاله اینگونه مطرح شده است که فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق چیست؟ یافته‌ها حاکی از آن است که در ۴ سطح فرهنگی، اقتصادی، ژئوپولیتیکی و امنیتی، روابط بین جمهوری اسلامی ایران و اقلیم کردستان عراق فرصت‌ها و چالش‌هایی را شکل داده است که بنا به نگرش دستگاه سیاست خارجی دو طرف، این فرصت‌ها می‌توانند به تهدید بدل شوند و یا بالعکس. به هرصورت به نظر می‌رسد که در قامت تهدیدات، بیشترین آن در روابط بین اقلیم کردستان با اسرائیل خلاصه می‌شود و تلاش کردستان عراق برای استقلال، در هر دو صورت، دیپلماسی فعال جمهوری اسلامی، می‌تواند این تهدیدات را با مدیریت درست به فرصت تبدیل کند. روش تحقیق در این مقاله، به شکل توصیفی-تحلیلی بوده است.
کلیدواژه‌ها: جمهوری اسلامی ایران، اقلیم کردستان عراق، منافع ملی، سیاست خارجی	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۰ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۱۱/۰۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۷	

استناد به این مقاله: قنبری، هادی، رضائی، علیرضا، و ترابی، قاسم. (۱۴۰۲). فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق با توجه به حضور اسرائیل. *سیاست جهانی*، ۱۲(۴)، ۳۹-۵۹.
doi: 10.22124/wp.2024.26253.3293

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

نزدیکی اقلیم کردستان عراق¹ به ایران و روندهای سیاسی-امنیتی در منطقه غرب آسیا، توجه جمهوری اسلامی ایران را بیش از پیش به این منطقه معطوف کرده است. اسلامی بودن رژیم ایران و ارتباط با برخی جنبش‌ها و گروه‌های اسلامی در قالب ارتباط با گروه‌های ملی، نقش احزاب اسلامی در کردستان را برجسته کرده است. دولت‌ها به دلایل مختلف نسبت به آنچه در محیط سیاسی و امنیتی آنها می‌گذرد حساس هستند و این موضوع به ویژه برای دولت‌هایی که بعنوان قدرت منطق‌های ایفای نقش می‌کنند، دارای اهمیت بسیار است. جمهوری اسلامی ایران نیز با در اختیار داشتن مولفه‌های مادی و معنوی قدرت منطق‌های، نسبت به تحولات در کشورهای همسایه و مناطق آسیای مرکزی، قفقاز، خلیج فارس و خاورمیانه به موضعگیری می‌پردازد. حساسیت نسبت به تحولات مناطق همجوار و دغدغه‌های سیاسی جمهوری اسلامی ایران از عواملی همانند نگرانی‌های امنیتی در قبال مداخلات آمریکا و اسرائیل و محاصره جغرافیایی ایران، لزوم مشارکت در تأمین صلح و ثبات منطق‌های، ایفای نقش فعال در حوزه تمدنی و فرهنگی خود و از همه مهمتر رسالت انقلاب اسلامی در احیای هویت مذهبی ملل مسلمان و کوشش برای ممانعت از سلطه قدرت‌های بیگانه بر می‌خیزد و توجه جمهوری اسلامی ایران به عراق نیز در این چارچوب قابل درک و تحلیل است. عراق یک کشور برخوردار از ویژگی موزائیک قومی است که فقدان روحیه ملی یکی از شاخص‌های برجسته در آن و یکی از دلایل ایجاد واگرایی‌گُردها از عراق عرب است. این ویژگی حتی در بخش عرب سنی نیز ملموس است. عراق به عنوان یک کشور بزرگ اسلامی و سرزمین تاریخی از سویی، دارای تمدن و توانایی‌های اقتصادی (وجود منابع نفتی) و اجتماعی (احساسات ناسیونالیستی قوی) و موقعیت خاص ژئوپلیتیکی در منطقه خاورمیانه و افکار عمومی اعراب است. هم‌جواری اقلیم کردستان عراق با ایران و همچنین تحولات سیاسی-امنیتی منطقه غرب آسیا توجه هرچه بیشتر جمهوری اسلامی ایران را به این اقلیم معطوف نموده است. ماهیت اسلامی نظام حکومتی ایران و ارتباط با برخی نهضت‌ها و گروه‌های اسلامی در قالب روابط با گروه‌های فروملی، موجب برجسته‌شدن نقش و کنش‌گری احزاب اسلامی کردستان شده است. در سالیان اخیر، تحولات مربوط به گُردها به عنوان چهارمین گروه قومی خاورمیانه به ویژه از نظر حضور در منازعات منطق‌های توجه زیادی را به خود جلب کرده است. گُردهای عراق با کسب خودمختاری در ساختار سیاسی عراق پس از صدام،

1. KRI

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

حسن همجواری با عراق و حفظ استقلال سیاسی و تمامیت ارضی این کشور بوده است. شیعیان عراق برای ایران از اولویت بالاتری نسبت به کردها برخوردارند اما ایران همواره کوشیده است تا روابط حسنه خود را با کردها تقویت کند که در پی حفظ آرامش و ثبات منطقه بر همکاری‌های سیاسی - امنیتی استوار است. لذا مسئله اصلی این پژوهش تمرکز بر فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق است. سؤال اصلی این مقاله اینگونه مطرح شده است که فرصت‌ها و تهدیدهای جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان عراق چیست؟ در خصوص فرضیه نیز باید گفت که به نظر می‌رسد که روابط ایران و کردستان عراق در موضوعاتی مانند فرهنگ، مسائل ژئوپولیتیکی و امنیتی، منطقه، فعالیت‌های اقتصادی و موضوع انرژی می‌تواند فرصت‌ها و چالش‌هایی را برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد کند.

۱. چارچوب نظری پژوهش

به طور سنتی، دو رویکرد متمایز برای سیاست خارجی کشورها در روابط بین الملل وجود دارد. نخست، یک سیاست خارجی «واقع‌گرا»، منافع و امنیت ملی را بالاتر از ایدئولوژی، اخلاق قرار می‌دهد. واقع‌گرایی، سیاست خارجی را از منظر منافع و در مقابل ارزش‌ها می‌بیند. این بدان معناست که واقع‌گرایان کمتر بر سیاست داخلی کشور دیگر و بیشتر بر سیاست خارجی آن تمرکز می‌کنند. در عمل، واقع‌گرایان در روابط خود با کشورهای خارجی، منافع اصلی خود مانند امنیت و رفاه را در اولویت قرار می‌دهند و کمتر بر آنچه که این دولت‌ها در داخل مرزهای خود انجام می‌دهند تمرکز می‌کنند. مکتب دوم یا «ایدئالیستی» معتقد است که سیاست خارجی باید ارزش‌های اخلاقی و فلسفی کشور را منعکس کند (Fogiel, 2017: 394). در واقع ایده آلیسم مدعی است که سیاست خارجی یک کشور باید در درجه اول منعکس کننده ارزش‌های داخلی آن باشد. به عبارت دیگر، اگر حکومتی به دلیل عادلانه یا اخلاقی بودن این مواضع، سعی در کاهش فقر، دفاع از حقوق بشر یا ترویج آزادی مذهبی در داخل کشور دارد، باید در خارج از کشور نیز برای رسیدن به این هدف تلاش کند. برای آرمان‌گرایان، این امر در درازمدت به جهانی صلح‌آمیزتر منجر می‌شود. ایده آلیست‌ها به مشارکت فعال در امور جهانی برای به اشتراک گذاشتن ارزش‌های مورد علاقه خود و شکل دادن به کشورها برای انعکاس این ارزش‌ها معتقدند (Tomuschat, 2014: 5). این رویکرد می‌تواند مستلزم همکاری با دیگران یا اقدام انفرادی برای رسیدگی به آنچه که ایده‌آلیست‌ها بزرگ‌ترین مشکلات جهان می‌دانند، باشد. اما توجه داشته باشید که ایده آلیسم با صلح طلبی یکی نیست. آرمان‌گرایان می‌توانند باورهای خود را در سراسر جهان به زور منتشر کنند، به کشورهای دیگر فشار بیاورند یا حتی به آنها حمله کنند تا به آرمان خود برسند. در همین حال، واقع

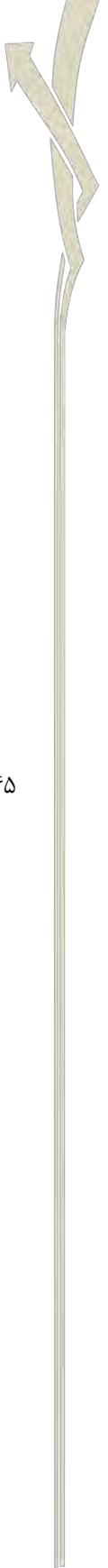
پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

را شکل داده است که در خصوص ارتباط با اقلیم کردستان عراق نیز همین رویه را جمهوری اسلامی پیش گرفته است. لذا با توجه به آنچه آمد چارچوب نظری این مقاله تلفیق ایدئالیسم و واقع‌گرایی در سیاست خارجی در جمهوری اسلامی است.

۲. همه‌پرسی اقلیم کردستان

از سال ۱۹۹۱ تا امروز موضوع استقلال اقلیم کردستان عراق یکی از اهداف اولیه این منطقه است. مسعود بارزانی فرماندوم استقلال، رئیس اقلیم کردستان عراق را برای رسیدن به این هدف در ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۷ برگزار کرد و عراق را تا مرز خطر جدایی‌طلبی و جنگ داخلی پیش برد (Amini, 2018:2). کشورهای منطقه مانند جمهوری اسلامی ایران، ترکیه و سوریه که اقلیت کرد را در خود جای داده‌اند، این موضوع را تهدیدی بالقوه برای امنیت ملی خود می‌دانستند (Yildiz, 2004:3). اقلیم کردستان در ۲۵ سپتامبر سال ۲۰۱۷ فرماندوم خود را برگزار کرد، نتیجه پاسخ مثبت ۹۲ درصد از مردم اقلیم به استقلال از کشور عراق بود. بی‌شک تقابل دو حزب اصلی اقلیم یعنی اتحادیه میهنی کردستان عراق (یکیتی) با حزب دموکرات کردستان^۱ (پارتی) یکی از دلایل اصلی و درونی شکست فرماندوم بود؛ چه این که در زمان ورود ارتش عراق به کرکوک، که منطقه مورد مناقشه بین اقلیم و عراق بود (و به دلیل اهمیت آن، جلال طالبانی این شهر را «بیت المقدس کردها» نامیده بود) این شهر بدون کم‌ترین درگیری نظامی بین اعراب و کردها سقوط کرد و البته بارزانی رهبری اقلیم، مسئولیت این شکست را برعهده اتحادیه میهنی می‌دانست که به رغم دستور وی، تسلیم شدند. اقلیم کردستان، پس از فرماندوم، اداره کرکوک را که از سال ۲۰۱۴ در کف داشت و به واسطه فروش نفت و گاز این شهر، بخش عظیمی از اقتصاد خود را مدیریت می‌کرد از دست داد. این در شرایطی بود که دولت وقت عراق از سال ۲۰۱۴، بودجه خود را از کردستان قطع کرده بود و اقلیم به دلیل مشکلات اقتصادی توان پرداخت حقوق کارمندان و نظامیان خود را نداشت و این معضل کماکان ادامه دارد (Amini, 2018: 3). براین اساس در سال ۲۰۱۷ دست به فرماندوم برای استقلال از عراق زد که شکست خورد و هیچ کشوری به طور عملی رضایت به شناسایی این منطقه نداد. پس از تشریح همه‌پرسی اقلیم کردستان، در ذیل به چالش‌های و فرصت‌های جمهوری اسلامی ایران در اقلیم کردستان می‌پردازیم.

1. Democratic Party of Iranian Kurdistan

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

ظهور رسانده و نفوذ در مرزهای سایر دولت‌ها از طریق اطلاعات بتواند در فضای گسترده دنیای امروز علائم و پیام‌ها را در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی برای مردم کردستان عراق که بیشتر آنان با زبان عربی و فارسی آشنایی دارند روشن‌تر می‌شود (Jafarzadeh & et al. 2018: 99). با توجه به تأسیس شبکه العالم که در ۲۳ فوریه سال ۲۰۰۳ میلادی از طرف ایران به منظور اطلاع رسانی و پوشش خبرهای روزانه برای مردم عرب زبان تأسیس شد. و اینکه این شبکه در تهران، بغداد و بیروت دارای دفاتر خبری است و برای حدود سیصد میلیون نفر برنامه پخش می‌کند. می‌توان به تأسیس بخش کُردی یا فارسی که در برنامه‌های متنوعی به حضور اسرائیل، و نیز در آن به کمک‌های هر چه بیشتر جمهوری اسلامی ایران به مردم عراق و کُردهای عراقی در زمان جنگ ایران و عراق، دیپلماسی کمک به آوارگان، مشارکت فعال در کمک‌های انسان دوستانه به کردهای عراق اشاره نمود که این امر به جذابیت هر چه بیشتر و وجه بین المللی ج.ا. ایران کمک شایانی می‌نماید که یکی از گزینه‌های قدرت نرم است (پشننگ، سایت روابط بین الملل با نگاه ویژه به عراق).

قدرت نرم یک پدیده مورد نیاز روزمره در سیاست است. توانایی ایجاد ترجیحات و علایق معمولاً با داشته‌هایی چون: شخصیت، فرهنگ، ارزش‌ها و نهادهای سیاسی جذاب یا سیاست‌هایی است که دارای مشروعیت یا اعتبار اخلاقی به نظر می‌رسند. اگر یک رهبر نماینده ارزش‌هایی باشد که دیگران می‌خواهند از آنها پیروی کنند. رهبری کردن هزینه چندانی نخواهد داشت. قدرت نرم فقط به معنای نفوذ نیست. به هر حال نفوذ ممکن است ناشی از قدرت سخت تهدید یا تطمیع هم باشد. لذا قدرت نرم، چیزی بیش از اغواکردن یا توانایی به حرکت واداشتن افراد به کمک استدلال است؛ اگرچه این هم بخش مهمی از آن است. قدرت نرم توانایی جذب کردن است و جذابیت اغلب منجر به پذیرش همراه با رضایت می‌شود. به زبان ساده، از نظر رفتاری، قدرت نرم جذاب است. منابع قدرت نرم داشته‌هایی است که چنین جذابیتی را پدید می‌آورند. قدرت نرم از نوع دیگری از ارزش- نه زور، نه پول- برای ایجاد همکاری استفاده می‌کند و از جذابیت ارزش‌های مشترک، عدالت و دستیابی به آن ارزش‌ها بهره می‌گیرد. تعامل گرایی را می‌توان گام اولیه در جهت ایجاد صلح و فرآیندهای همکاری جویانه منطبق‌های دانست. این امر تابعی از مشارکت چند جانبه واحدهای سیاسی محسوب می‌شود. به طور کلی می‌توان تاکید داشت بهره‌گیری از نشانه‌های قدرت نرم سیاست خارجی در روند امنیت منطبق‌های ماهیت تعاملی دارد. تعامل از طریق مذاکره، مصالحه، چانه‌زنی و همکاری‌های چند جانبه انجام می‌شود. هر یک از مولفه‌های یاد شده جلوه‌هایی از رقابت همکاری جویانه را منعکس می‌سازند (Bayat & et al., 2018). همچنین

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

کشورها و بازیگران سیاسی در ارتباط با مناطق و فضاهای ژئوپلیتیکی هستند. بسیاری از فعالیت‌های وارداتی و صادراتی بین دو طرف ایران-کردستان ادامه دارد و ایران به عنوان قدرت مسلط، ذینفع اصلی آن است. علاوه بر این، اختلافات تجاری که بین بازرگانان ایرانی و گرد رخ می‌دهد، معمولاً منجر به این می‌شود که مقامات محلی در منطقه، به ویژه در منطقه سبز، در کنار ایرانی‌ها قرار بگیرند. با این حال، جاه طلبی‌های اقتصادی ایران در منطقه هنوز برآورده نشده است، زیرا آن‌ها می‌خواهند از ترکیه به عنوان ذینفع اصلی پیشی بگیرند. در این خصوص، نکته‌ای که وجود دارد این است که مسائل اقتصادی برای جمهوری اسلامی مهم است اما بیش از اهمیت این فرصت، جمهوری اسلامی، نگرانی‌های امنیتی و ایدئولوژیکی با اقلیم کردستان دارد. چه اینکه به صورت دوره‌ای، جمهوری اسلامی، در مقابل گروه‌های مخالف گرد مانند پ.ک.ک و پژاک، مجبور به مداخله نظامی و پرتاب موشک از ایران به اقلیم کردستان بوده است. در ذیل به جنبه ژئوپلیتیکی و بعد امنیتی به عنوان فرصت و تهدید می‌پردازیم.

ج) جنبه ژئوپلیتیکی

ژئوپلیتیک را هنر ایجاد موازنه قدرت با رقبا در سطح منطق‌های و جهانی در راستای امنیت تأمین امنیت؛ حفظ و گسترش منافع ملی تعریف کرده‌اند (Ziba kalam & Abdullah Pour, 2018:23). حوزه مفهومی ژئوپلیتیک ناظر بر مناسبات قدرت گرفته از امکانات محیط جغرافیایی واحدهای سیاسی در گستره منطق‌های و بین‌المللی است. گاه سیاست ملی و فراملی واحدهای سیاسی، متأثر از تکرر ملی و موقعیت ژئوپلیتیک آنان است. بر این پایه هنر رهبران سیاسی، تنظیم مناسبات ملی و فراملی بر بنیاد منافع و امنیت ملی برپایه فرصت‌ها و محدودیت‌های محیطی است (Hatami, 2016: 12). کردستان عراق منطق‌های کوهستانی با مساحتی حدود ۷۴۰۰۰ کیلومتر مربع نزدیک به شش میلیون نفر از جمعیت این کشور را در خود جای داده است و شامل استان‌های دهوک، اربیل، سلیمانیه، کرکوک، دیاله و نینوا است که در کل حدود ۲۰ درصد وسعت عراق را شامل می‌شود. با نگاهی به نقشه کردستان موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک کردستان مشخص می‌شود. علاوه بر آن در برگیرنده ذخائر و مناطق نفت خیز و آبی و یا مشرف به آن دو است (Hafezniya, 2016: 4). کردستان به فضای جغرافیایی مرتفع در خاور میانه گفته می‌شود که از نظر اکولوژیک زیستگاه و موطن کردها را تشکیل می‌دهد. این منطقه مرتفع بخش‌هایی از غرب و شمال غرب ایران، شرق، جنوب شرق ترکیه، شمال و شمال شرق عراق و سوریه و نیز غرب قفقاز را در برمی‌گیرد. سرزمین مرتفع کردها باعث شهرت آنها به عنوان مردمان کوهستان در نظر اقوام

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

فوق بوده است و البته در این گستره، یکی از مناطقی که در عراق جدید اهمیت زیادی دارد، منطقه خودمختار کردستان بوده است. این منطقه از نظر ژئوپلیتیکی اهمیت بالایی دارد و باید دانست که هم فرصت‌ها و هم چالش‌هایی برای جمهوری اسلامی ایران دارد. درک صحیح از اهمیت و جایگاه کردستان عراق می‌تواند به تحقق منافع ایران و مهار تهدیدات ایران کمک کند. کردستان عراق از زمان تشکیل دولت فدرال پیشرفت‌های زیادی در زمینه‌های علمی، اقتصادی و سیاسی داشته است. علاوه بر پیشرفت در این زمینه‌ها، با حمایت از سیاست‌های آمریکا در عراق و همچنین ارتباط با رژیم صهیونیستی، نفوذ بیشتری در منطقه به ویژه در کشورهای اقلیت‌گردد به دست آورده است. وجود مرزهای مشترک و اشتراکات فرهنگی و مذهبی و از سوی دیگر تحولات فراوان در سال‌های اخیر در اقلیم کردستان نسبت به مناطق کردنشین ایران، در کنار سهم قابل توجه کردها در ساختار سیاسی عراق، بر تأثیرگذاری این کشور افزوده است. از طرف دیگر همسایگی مرزی بین دو طرف، در برخی از موارد مخصوصاً ارائه مجوز به گروه‌های مخالف جمهوری اسلامی از طرف اقلیم کردستان و عبور و مرور آنها از مرزف یکی از تهدیدات برای ژئوپولیتیکی برای جمهوری اسلامی بوده است. البته باید این نکته را در نظر گرفت که مرزهای فوق، مانند مرز خسروی در قصر شیرین کرمانشاه و یا مرز باشماق در کردستان، از جنبه اقتصادی نیز بسیار برای ایران مهم تلقی می‌شوند.

با توجه به موقعیت حساس استراتژیک ژئوپلیتیک ایران در منطقه و با توجه به آسیب‌پذیری موجود در امتداد مرزهای کشورمان به ویژه در منطقه غرب، که گروه‌ها و قومیت‌های هم‌زبان در دو سوی مرز قرار دارند به نظر می‌رسد منافع ملی و رفتار دولت ایران ایجاب می‌کند تا در هر دو بُعد داخلی و خارجی یعنی استراتژی همگرایی ملی و منطق‌های را دنبال کنند (Hassanzadeh, 2018). با توجه به حوادث گذشته، حوادث جنگ، ناامنی سیاسی، رویارویی نظامی ایران به دنبال مشارکت هرچه بیشتر در حیات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه خود هستند و به عبارت دیگر خواهان استفاده از فرصت‌های بیشتر در نظام ملی کشور هستند (کاهش هر چه بیشتر تبعیض‌های سیاسی، جنسی، مذهبی، کاهش فاصله عمیق بین خودی و غیرخودی، عدالت جویی و عدالت خواهی، افزایش مدنیت و رعایت حقوق شهروندی، حداکثر اجماع عمومی و تفاهم ممکن در نظام سیاسی، گسترش هر چه بیشتر تأمین اجتماعی و آموزش عمومی، توزیع برابر درآمدهای اقتصادی). در اصل علت تأثیر و وجه تمایز بخشی در تقلیل مشارکت سیاسی کردها احساس در اقلیت بودن، عدم تأثیر در تصمیم‌گیری محلی، نظارت ملی، دخالت در اجرائیات، عدم اطمینان به دولت، احساس عدم برابری در مقابل قانون است (Heidari et al,

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

منافع سیاسی، اقتصادی و استراتژیک خود را در منطقه تأمین کند و به دلیل قدرت و نفوذ ایران، اسرائیل سعی در نزدیک شدن به مرزهای ایران برای مبارزه با سیاست‌های منطقه‌ای ایران از طریق استقلال این کشور دارد. شاید اصلی‌ترین و مهم‌ترین زمینه برای حضور اسرائیل در شمال عراق، آرمان‌گردها برای کسب استقلال و تشکیل دولت مستقل باشد. از زمان تقسیم کردستان پس از جنگ جهانی اول، گردهای عراق با دولت مرکزی به منظور دستیابی به استقلال فرهنگی و سیاسی در جنگ بوده‌اند. رابرت اولسون تحلیلگر مسائل گردها تشکیل یا عدم تشکیل یک دولت کردی منوط به اراده و تصمیم قدرت‌های بزرگ است؛ چرا که در سه مرحله تاریخی: یعنی پس از جنگ جهانی اول و انعقاد قرارداد سور، پس از جنگ جهانی دوم و تشکیل جمهوری مهاباد و پس از جنگ خلیج فارس و حمله آمریکا به عراق این امکان به وجود آمد که دولت کردی تشکیل شود، ولی منافع قدرت‌های منطقه در هماهنگی با قدرت‌های فرامنطق‌های مانع از این کار شد (Alaviyan & et al, 2019).

اسرائیل تنها کشور یهودی جهان است و از زمان تأسیس با مشکل مشروعیت در میان کشورهای منطقه مواجه بوده است. تلاش اسرائیل برای برقراری ارتباط با کشورهای منطقه و به ویژه اعراب با شکست مواجه شده و این امر به انزوای سیاسی اسرائیل در منطقه انجامیده است. به همین دلیل اسرائیلی‌ها تمایل زیادی به نزدیکی به ارتباط با ملت‌های بدون دولت و تشویق آن‌ها برای کسب استقلال دارند؛ زیرا این گروه‌ها هم می‌توانند متحدان مناسبی برای اسرائیل باشند و هم موجب مشروعیت بخشیدن به تشکیل حکومت یهود در فلسطین می‌شوند (Driscall, 2019). گردها از جمله ملت‌های بدون دولت هستند که از زمان تقسیم کردستان پس از جنگ جهانی اول، با دولت مرکزی عراق برای دستیابی به استقلال فرهنگی و سیاسی در جنگ بوده‌اند؛ تا اینکه در سال ۱۹۹۱ بعد از تهاجم عراق به کویت و با استفاده از تحولات ژئوپلیتیکی جدید با حمایت غربی‌ها توانستند منطقی‌های را در شمال عراق به صورت مستقل در اختیار گرفته و تشکیلات حکومتی را در آنجا به وجود آورند (Mennati, A., Hadian, N, 2019). اسرائیل با توجه به فرصت ایجاد شده، نفوذ خود را در منطقه شمال عراق گسترش داده و سعی دارد با معرفی خود به عنوان ملتی که دوره‌های از آوارگی و سرکوب را تجربه کرده است، با ابراز همدردی نسبت به گردها خود را دولتی معرفی کند که بهتر از سایر دولت‌ها شرایط آنها را درک می‌کند. بدین ترتیب اسرائیل به صورت جدی تلاش می‌کند تا به تشویق گردها نسبت به کسب استقلال و تشکیل دولت مستقل کردی، ضمن جلب متحدین و دوستانی در این منطقه حیاتی برای خود، تا اندازه‌های به حل بحران مشروعیت خویش کمک کرده و مشکل انزوای سیاسی خود را در منطقه به تدریج مرتفع

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

شده است. زیرا کردها به خوبی به این امر واقفاند که ایجاد یک دولت مستقل کرد بدون کمک و حمایت امریکا غیرممکن است. بنابراین آنها سعی می‌کنند آمریکا را به قبول و پذیرش خواسته خود وادار نمایند. از نظر آنها اسرائیل تنها کشوری است که می‌تواند از طریق لابی قدرتمند خود آمریکا را وادار به اتخاذ سیاستی شفاف در مقابل کردها نماید (Aminpour & Ismaili, 2018).

در اظهارات یک مقام ارشد اسرائیل درباره بهره‌گیری از احزاب کرد در تجزیه عراق حاکی از آن است که اصلی‌ترین هدف ما در مسئله عراق پشتیبانی تسلیحاتی، امنیتی، آموزشی از گروه‌های کرد است تا به تدریج برای تشکیل حکومت مستقل کردستان آماده شوند؛ حکومتی که بر شمال عراق و منابع نفتی کرکوک کاملاً سیطره داشته باشد. مسئله تجزیه عراق به طور واضح در اظهارات "آوی دینختر" رژیم وزیر اسبق امنیت داخلی صهیونیستی مبنی بر اینکه با تبیین واقعیت نقش پشت پرده و مخفیانه اسرائیل در اشغال عراق، به نقش برخی از احزاب کرد این کشور در رابطه با تل آویو اشاره می‌کند. در ضمن وی با اشاره در صدور نفت شمال عراق به رژیم اسرائیل و گفتگو با رهبران کرد و مقامات اردنی مقدمات متصل شدن خط لوله نفت کرکوک به خط لوله IBC در اردن را فراهم کنیم؛ امری که صدور نفت شمال عراق را به اسرائیل را عملی می‌سازد (به نقل از خبرگزاری کردستان امروز). بنابراین موضع ایران با توجه به حضور اسرائیل در کردستان عراق موضعی واقع‌گرایانه در قبال این رویدادهاست.

بر همین مبنا، امروزه اسرائیل دریافته است که در اولین گام برای حفظ امنیت خود به هر شکل ممکن باید ایران را منزوی گرداند. بنابراین، تلاش اسرائیل برای آسیای مرکزی، ورود به خلیج فارس، گسترش مناسبات با چین و هندوستان و دول غربی و از همه مهم‌تر حضور و نفوذ فعال در کردستان عراق همگی در راستای محاصره ایران و در تنگنا قراردادن جمهوری اسلامی ایران از طریق حمایت از حکومت اقلیم کردستان و حمایت از استقلال کردها می‌باشد. از دید مقامات صهیونیستی، در صورتی که ایران به تسلیحات هسته‌ای دست پیدا کند باید طی یک دهه انتظار رقابت تسلیحاتی در این زمینه و ظهور چهار یا پنج کشور هسته‌ای را داشت. همچنین از دید مقامات اسرائیلی در صورت دستیابی ایران به سلاح هسته‌ای سراسر خاورمیانه وارد مسابقه تسلیحاتی نابرابری می‌شود که خطر اصلی ایران متوجه اسرائیل خواهد شد. بسیاری از تحلیلگران سیاسی به مقامات اسرائیلی توصیه می‌کنند که برای توسعه و گسترش توافقات امنیتی باید با متحدان منطق‌های خود و همچنین حکومت فدرال کردستان وارد گفتگو شوند چرا که از دید مقامات اسرائیلی این توافقات امنیتی به گسترش یک چتر امنیتی هسته‌ای برای آنها در مقابل ایران می‌باشد. به هر حال، اسرائیل برای کاستن از جو بحرانی در منطقه شاید مجبور شود

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

کردستان محسوب شود (Abdulrahman, 2016). اما اسرائیل با توجه به نوع حکومت در اقلیم کردستان که سکولاریسم است و آموزه‌های اسلامی در بین آنها جایگاهی ندارد و بیشتر ملی‌گرایانه و قوم‌گرایانه بوده و این درحالیست که جریان‌های اسلام‌گرا علیه نفوذ و توسعه‌طلبی اسرائیل نیز جبهه‌گیری کرده، بنابراین هدف رژیم صهیونیستی مقابله با جریان‌های اسلام‌گرا در منطقه می‌باشد و گردها که نیز فاقد دلبستگی‌های قوی دینی و عقیدتی هستند و فرصت مناسبی را در اختیار اسرائیلی‌ها قرار می‌دهند که با آنان متحد شوند و خواسته‌های آنان را به جا آورند در این میان به احزاب اپوزیسیون گُرد ایران نظیر حزب دموکرات و کومله، حزب تازه تأسیس پژاک اشاره کرد که می‌توانند با موافقت و پشتیبانی حکومت اقلیم و اسرائیل فعالیت‌های نظامی و سیاسی خود را بیش از پیش گسترش و باعث ناامنی بسیار در مرزهای غربی کشور شوند که تمامیت ارضی و سیاسی ایران را تهدید کنند. با این وجود دولت اقلیم کردستان به عنوان یکی از بازیگران جدید در منطقه دارای نقش و اهمیت فزاینده‌ای در سیاست‌های داخلی و منطق‌های می‌تواند داشته باشد زیرا آنها مشروعیت دولت‌ها را در گروه‌های قومی، زیر سؤال برده و اقداماتی فراتر از مرزهای رسمی داشته باشد و با برخورداری از حمایت‌های بین‌المللی توجه قدرت‌های خارجی را جلب کند.

در میان کشورهای منطقه و همسایگان، یکپارچگی عراق برای ایران دارای اهمیت زیادی است. ایران از جانب کردستان عراق بیشترین مشکلات امنیتی را تجربه کرده است (گروه‌های اپوزیسیون). بنابراین از سوی دولت فدرالیسم کردستان محیطی را فراهم کرده است که فی‌الذمه برای ایران می‌تواند خطرآفرین باشد. اما با توجه حمایت‌های آمریکا و اسرائیل به حکومت فدرال اقلیم کردستان و اینکه در آینده که تشکیل کشوری مستقل دهند دور از انتظار نیست. اما در ظاهر ایران مخالفتی با مسئله فدرالیسم و تقویت موقعیت جدید شیعیان در عراق در راستای منافع استراتژیک ایران ندارد.

ژئوپلیتیک جدید شیعه در عراق قدرت مانور ایران را افزایش داده است. اما مسئله فدرالیسم صرفاً فرصت نیست بلکه تهدیداتی نیز متوجه ایران است. حضور اسرائیل در کردستان عراق تهدیدی برضد امنیت ملی ایران است و ممکن است خواسته گردها از سطح فدرالیسم بالاتر رود و به مرحله استقلال برسد که همان‌طور که اشاره شد تأثیرات زیادی بر مناطق گُردنشین ایران خواهد داشت (Ahi, 2019). در صورت ظهور این جریان باید حفظ امنیت بیشتر مرزهای غربی، جلوگیری از فعالیت گُردهای اپوزیسیون ایرانی، داشتن روابط دوستانه با اقلیم کردستان، حساسیت نسبت به تحولات منطق‌های و افزایش نفوذ اسرائیل و آمریکا در کردستان از محورهای اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی باشد.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتمال جامع علوم انسانی

References

- Abdulrahman, S. (2016). History of the Patriotic Union of Iraqi Kurdistan, Translated by Saman Soleimani, Tehran: *Nashr-e-Dat*.
- Ahi, N. (2019). The Impact of Regional Developments in Iranian and Turkish Politics on the Ethnicity of the Kurds in Iraq, *Quarterly Journal of Social Science Studies*, Volume 5, Issue 1. Pages 77-93. [In Persian]
- Alaviyan, M., and et.al. (2019). Factors and consequences of economic corruption in the Iraqi Kurdistan region, *Journal of Security Knowledge*, Volume 5, Issue 10. Pages 33-50. [In Persian]
- Amini, A. (2018). Iraqi Kurdistan region and the future, International Peace Center, *IPSC*. [In Persian]
- Aminpour, S., and Ismaili, M. (2018). Economic relationship between the Islamic Republic of Iran and the region of Iraqi Kurdistan in the post-Saddam period, *Quarterly Journal of Studies of History and Civilization of Iran and Islam*, Volume 3, Issue 1. Pages 1-12. [In Persian]
- Bayat, A., and et.al. (2018). Developments in Iraqi Kurdistan and Its Impact on the Security Policy of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Political and International Research*, Volume 36, Pages 101-132. [In Persian]
- Ciment, J. (1996). *the kurds: state and minority in turkey, Iraq and iran*. USA- New York publisher: facts on file.
- Driscall, D., and Baser, B. (2019). Independence referendums and nationalist rhetoric: The Kurdistan Region of Iraq, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/01436597.2019.1617631>
- Fogiel, I. (2017). Is there a conflict between realism and idealism? The origins and structure of an error. *Revue de metaphysique et de morale*, Volume 95, Issue 3. Pages 393-426.
- Ghasemi Heydari, M., and Azhdari, B; Masoumi, M. (2022). The effects of Iraqi Kurdistan region's desire for independence on the national cohesion of the Kurdish regions of Iran. *International Studies Quarterly*, Volume 18, Issue 1. Pages 157-179. [In Persian]
- Hafezniya, M.R. (2016). The effect of self-government of the Kurds of northern Iraq on the neighboring countries, *Geographical Research Quarterly*, Volume. 83. [In Persian]
- Harun, R., and Chiciudean, G.O; Sirwan, K; Arion, F.H; Muresan, I.C. (2018). Attitudes and perceptions of the local community towards sustainable tourism development in Kurdistan regional government, Iraq. *Sustainability*, Volume 10, Issue 9. Pages 2991. [In Persian]
- Hassanzadeh, A. (2018). Kurds of Iran: the missing piece in the Middle East Puzzle, <https://www.washingtoninstitute.org/fikraforum/view/kurds-of-iran-the-missing-piece-in-the-middle-east-puzzle>. [In Persian]
- Hatami, M.R., and Sanyar, M. (2016). Iraqi Kurdistan Region Referendum; Sources and bottlenecks of forming an independent government, Tehran: *Strategic Studies Quarterly*, second issue, summer 2016, pp. 86-111. [In Persian]
- Heidari, A., and et.al. (2018). Israel's Strategy in Iraqi Kurdistan and the Concerns of the Islamic Republic of Iran, *Quarterly Journal of Islamic Revolution Studies*, Volume 15, Issue 54. Pages 109-128. [In Persian]
- Ihssan, M. (2000). *Kurdistan and the War Dilemma*, Dar Al-Hikma, London.

پرو، شہسکاه علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی